

NORWEGIAN JOURNAL OF DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL SCIENCE

№43/2020

Norwegian Journal of development of the International Science

ISSN 3453-9875

VOL.3

It was established in November 2016 with support from the Norwegian Academy of Science.

DESCRIPTION

The Scientific journal “Norwegian Journal of development of the International Science” is issued 12 times a year and is a scientific publication on topical problems of science.

Editor in chief – Karin Kristiansen (University of Oslo, Norway)

The assistant of the editor in chief – Olof Hansen

- James Smith (University of Birmingham, UK)
- Kristian Nilsen (University Centre in Svalbard, Norway)
- Arne Jensen (Norwegian University of Science and Technology, Norway)
- Sander Svein (University of Tromsø, Norway)
- Lena Meyer (University of Gothenburg, Sweden)
- Hans Rasmussen (University of Southern Denmark, Denmark)
- Chantal Girard (ESC Rennes School of Business, France)
- Ann Claes (University of Groningen, Netherlands)
- Ingrid Karlsen (University of Oslo, Norway)
- Terje Gruterson (Norwegian Institute of Public Health, Norway)
- Sander Langfjord (University Hospital, Norway)
- Fredrik Mardosas (Oslo and Akershus University College, Norway)
- Emil Berger (Ministry of Agriculture and Food, Norway)
- Sofie Olsen (BioFokus, Norway)
- Rolf Ulrich Becker (University of Duisburg-Essen, Germany)
- Lutz Jäncke (University of Zürich, Switzerland)
- Elizabeth Davies (University of Glasgow, UK)
- Chan Jiang (Peking University, China)

and other independent experts

1000 copies

Norwegian Journal of development of the International Science

Iduns gate 4A, 0178, Oslo, Norway

email: publish@njd-iscience.com

site: <http://www.njd-iscience.com>

CONTENT

AGRICULTURAL SCIENCES

Solomon A.

RESEARCH OF SYMBIOTIC SOUR MILK PRODUCTS 3

BIOLOGICAL SCIENCES

Gladyshev G.

LIFE AS A PROCESS OF SEPARATION OF SUBSTANCES
OF VARIOUS STABILITY.....10

Kishchenko I.

PINUS SYLVESTRIS L. SEASONAL GROWTH IN
VEGETATIVE BODIES IN DIFFERENT TYPES OF FOREST
COMMUNITIES IN THE TAIGA ZONE (KARELIA)13

EARTH SCIENCES

Rybalova O., Ilyinskiy O., Bondarenko A.

DETERMINATION OF THE INFLUENCE OF NATURAL
AND ANTHROPOGENIC FACTORS ON THE
ECOLOGICAL STATE OF THE OSKIL RIVER IN THE
KHARKIV REGION 18

JURISPRUDENCE

Zherzh L.

PROBLEMS OF CRIMINAL LEGAL CHARACTERIZATION
OF CRIMES RELATED TO ILLEGAL TRANSPLANTATION
COMMITTED BY TRANSNATIONAL ORGANIZATIONS
UNDER UKRAINIAN CRIMINAL LAW 22

Kostenko S., Batiutina T.

REGULATION OF THE DEATH PENALTY IN THE
RUSSIAN FEDERATION27

PEDAGOGICAL SCIENCES

Degteva A., Pange J., Christou P.

THE USE OF ICTS FOR TEACHING ENVIRONMENTAL
COURSES IN GREECE AND RUSSIA.....35

Ermolenko A., Grigorieva L.

WORKING WITH PEOPLE WITH DISABILITIES IN
SECONDARY VOCATIONAL EDUCATION38

Kolesov V.

THE ESSENCE OF THE FORMATION OF SPIRITUAL AND
MORAL PERSONALITY OF THE CHILD AT THE HEART
OF CULTURAL DEVELOPMENT POTENTIAL IN THE
EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE NEW
SOCIETY40

Zavgorodnia T.

FORMING OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF
YOUNG PEOPLE IN THE RESEARCHES OF SCIENTISTS
OF UKRAINE AND CHINA44

Yurchenko S.

TRANSFORMATION CHANGES IN THE CONTENT OF
GEOGRAPHICAL TEXTBOOKS FOR 7TH CLASS IN
INSTITUTIONS OF SECONDARY EDUCATION OF
UKRAINE DURING 1991-2015.....47

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Nesprava M.

PHILOSOPHY OF ECOLOGY AND ECOLOGICAL
PHILOSOPHY: DIFFERENTIATION AND
CONCEPTUALIZATION 52

Pugacheva N., Zdorovinin V., Semenova T.

MORAL CONSCIOUSNESS AND MORAL CREATIVITY OF
MODERN YOUTH 60

Shitov S.

MULTIMEDIA TECHNOLOGIES AS A MEANS OF
TRAINING A SOCIAL SUBJECT IN A DISTANCE
LEARNING SYSTEMS62

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Slutskiy Y.

FOREIGN STUDENTS' PSYCHOLOGICAL SUPPORT BY
THE METHODS OF ACTIVITY WITH ETHNIC GROUPS
AND SELF-UNDERSTANDING (FROM THE EXPERIENCE
OF THE UNIVERSITY OF TEXAS AT AUSTIN (USA) 65

TRANSFORMATION CHANGES IN THE CONTENT OF GEOGRAPHICAL TEXTBOOKS FOR 7TH CLASS IN INSTITUTIONS OF SECONDARY EDUCATION OF UKRAINE DURING 1991-2015**Yurchenko S.**

*postgraduate student of the Department of pedagogy and educational management named after Bogdan Stuparyk
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У ЗМІСТІ ПІДРУЧНИКІВ З ГЕОГРАФІЇ 7-ГО КЛАСУ
ДЛЯ ЗСО УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ 1991-2015 РОКІВ****Юрченко С.Р.**

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Abstract

The article presents a comprehensive comparative analysis of the content of three selected textbooks on geography of 7th grade intended for use in institutions of secondary education of Ukraine. Each of the textbooks is considered in detail on the subject of its content load, features of presentation of educational material, what picture of the world is formed by a textbook on geography of the 7th class in schoolchildren, the bearer of what values and guidelines he is. The article also deals with the problems of designing the content of school geographic education in the conditions of its modern modernization and introduction of state educational standards of the new generation. Scientific and methodological approaches to creating and filling the content of a textbook on geography in the context of current trends in school education are offered.

Анотація

У статті подається комплексний порівняльний аналіз змісту трьох обраних підручників з географії 7-го класу призначених для використання в закладах середньої освіти України. Детально розглядається кожен із підручників на предмет його змістового навантаження, особливостей подання навчального матеріалу, яку картину світу формує підручник з географії 7-го класу в школярів, носієм яких цінностей та настанов він являється. Також у статті розглядаються проблеми проектування змісту шкільної географічної освіти в умовах її сучасної модернізації та впровадженні державних освітніх стандартів нового покоління. Пропонуються науково-методичні підходи до створення та наповнення змісту підручника з географії в контексті сучасних тенденцій розвитку шкільної освіти.

Keywords: textbook, geography, content analysis, education, knowledge, abilities, methods, forms, technologies.

Ключові слова: підручник, географія, аналіз змісту, освіта, знання, здібності, методи, форми, технології.

Потреби суспільства у фахівця нового типу обґрунтовані змінами в структурі і змісті професійної діяльності, які в свою чергу, обумовлюють адекватні перетворення в змісті підготовки спеціалістів. У зв'язку з цим необхідна модернізація освітніх програм, вдосконалення методів, форм і засобів навчання.

У сучасному світі зміцнює свої позиції інформаційно-комп'ютерна парадигма освіти, що передбачає використання в методиці викладання мультимедійних засобів, а також програмних продуктів – комп'ютерних енциклопедій, електронних довідників і підручників.

Проте, саме шкільний підручник є найбільш поширеним та загальнодоступним в загальноосвітніх школах і становить ядро навчально-методичного забезпечення дисципліни, дозволяє збільшувати обсяг переданої інформації, враховує особливості дисципліни, що вивчається. Відомо, що підручник є основним засобом навчання і являє

собою інформаційну модель науково-технічних, професійних знань і досвіду діяльності у відповідній професійній області. Вихідними підставами розробки структури і змісту підручників є тенденції розвитку науково-технічного прогресу в різних галузях народного господарства, закономірності педагогіки і виробництва, соціально-економічні вимоги у професійній підготовці. Шкільний підручник з географії включає зміст, наочний матеріал, методи і засоби оволодіння навчальним матеріалом. У структурі підручника відображається наступність і взаємодія міжпредметного, загальнопрофесійного та спеціального навчального матеріалу; лінійний і структурний виклад навчального матеріалу; єдність теоретичної й практичної діяльності.

Педагогічні засоби навчання містять всю основну навчальну інформацію і забезпечують процес організації її засвоєння. Основним таким засобом є підручник. Досліджуючи стан розробки наукової

проблеми щодо створення шкільних підручників, окрему увагу варто виділити теорії підручника, яку в своїх наукових працях розглядали наступні вчені: В. Беспалько, І. Лернер, В. Максаковський, В. Онишук, О. Савченко, М. Скаткін, В. Сухомлинський. Останні публікації, що стосуються проблематики підручникотворення в галузі географічної освіти в Україні, представлені в роботах Т. Мартинюк, С. Коберніка, В. Надтоки, О. Надтоки, Т. Назаренко, Л. Покась, О. Топузова [7, с. 7].

Досліджуючи історію становлення й розвитку підручників географії, В. Корнєєв зазначає, що навчальні книги нового покоління мають допомагати учням розуміти навколишній світ, а також формувати його загальну картину. Одним із напрямів дослідження проблеми теорії і практики навчання географії, дослідник називає удосконалення підручників шляхом визначення оптимального обсягу текстового матеріалу, кількості ілюстрацій, запитань і завдань для учнів [6]. С. Кобернік, визначаючи критерії загальних психолого-педагогічних вимог до шкільного підручника географії нового покоління, наголошує те, що підручник повинен «забезпечувати оптимальне співвідношення текстового і позатекстового компонентів» [5, с. 12].

Метою даної статті є розгляд та порівняльний аналіз структури і змісту обраних шкільних підручників з географії для 7-го класу.

Сучасні шкільні підручники з географії слід розглядати з точки зору нових підходів до навчання майбутніх робітників і фахівців, до яких відносяться безперервна багаторівнева професійна підготовка, технологізація навчального процесу і орієнтація на самостійну пізнавальну діяльність. Водночас вони є складовою частиною системи засобів навчання і являють собою інформаційну модель науково-технічних, професійних знань і досвіду діяльності у відповідній професійній області. Підручник є одним із спеціальних створюваних засобів навчання, які сприяють досягненню максимальних результатів навчального процесу. Тому, визначаючи структуру і зміст підручника, були виділені наступні функції:

- інформаційно-трансформаційна, спрямована на отримання освітнього результату і перекладу техніко-технологічних знань в професійну діяльність;
- професійно-орієнтаційна, що забезпечує спрямованість професійно-прикладних знань, їх взаємодію з трудовими діями;
- організаційно-управлінська, яка полягає в реалізації ефективних методів формування певних професійних умінь;
- мотиваційно-стимулююча, що забезпечує створення цільових установок на наукові фахові знання;
- виховна, спрямована на формування соціальних і професійних якостей особистості.

Основною характеристикою підручника є його зміст, який повинен відповідати навчальним програмам і має бути орієнтований на формування загальнопрофесійних і професійних компетенцій.

Для учнів 7-го класу відкриваються нові горизонти при вивченні шкільного курсу географії, їм

відкривається для вивчення новий розділ географії – «Материка і океани». Школярі знайомляться з основними особливостями і гіпотезами виникнення природи Землі, вивчаються різні форми рельєфу земної поверхні, детально розглядаються й окремі материки: Африка, Австралія, Океанія, Євразія, Південна і Північна Америка, Антарктида, вивчаються особливості їх природи, історія відкриття, населення і держави, розташовані на них.

Шкільний курс географії в 7-му класі формує уявлення про єдність і диференційованість географічної оболонки і зв'язків між її окремими компонентами на материках, в регіонах і країнах світу. Головна мета курсу «Географія материків та океанів» – розвиток у школярів цілісного уявлення про Землю, а також знань про окремі регіони світу (населення, закономірності соціально-економічного життя та ведення господарської діяльності у різноманітних природних умовах) та про особливості диференціації природи материків, тобто формується мінімум базових знань країнознавчого характеру, необхідних кожній людині нашої епохи.

Виходячи із сутності та змісту географії в 7-му класі можна виділити основні завдання курсу: конкретизація і поглиблення уявлень просторової неоднорідності поверхні Землі на різних рівнях її диференціації (від планетарного до локального); формування образних понять про великі материки, їхні регіони і країни із виділенням особливостей їх природи, природних багатств та використання їх населенням; посилити гуманізацію, культурологічну спрямованість змісту курсу за допомогою комплексних країнознавчих характеристик регіонів і країн, в центрі яких – людина, народи материків і країн, їх спосіб життя, матеріальна і духовна культура, господарська діяльність в конкретних природних умовах як на суші, так і в прилеглих акваторіях; сприяти вихованню учнів у дусі поваги до інших народів, щоб «навчитися жити разом, розвиваючи знання про інших, їх історію, традиції і спосіб мислення», розуміти людей іншої культури; користуючись історико-географічним підходом подати зміни які відбулись в процесі формування сучасної політичної карти, розкрити сутність практики природо-користування, процесу невинного зростання актуальності глобальних екологічних проблем в межах материків, океанів і окремих країн; формувати у школярів емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього природного середовища; формувати в учнів подальші навички картографічної грамотності при роботі школярів з картами різного змісту і масштабу (картами материків, океанів, окремих країн, планів міст); вивчення способів зображення географічних об'єктів і явищ, що застосовуються на даних картах; розвивати практичні географічні вміння отримувати інформацію з різних джерел знань, складати по ним комплексні країнознавчі описи і характеристики території, порівняльні таблиці, тематичні карти та картосхеми.

У зв'язку з вищесказаним, ми прагнемо проаналізувати зміст 5-ох підручників з географії для закладів середньої освіти України, які рекомендо-

вані Міністерством освіти і науки України. Зазначимо, що підручники обрані на основі аналізу навчальних програм українських шкіл із урахуванням історичного генезису, починаючи з 1991 року видання до 2015 року та сортуються в хронологічному порядку: 1. Географія материків і океанів [2]; 2. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія материків і океанів. 7 клас [8]; 3. Географія материків і океанів [3]; 4. Бойко В.М., Міхелі С.В. Географія материків і океанів [1]; 5. *Гільберг* Т. Г. Географія : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. [4].

Для відображення комплексної картини трансформаційних змін у змісті обраних підручників з географії для 7-го класу необхідно провести аналіз кожного із підручників на предмет його структури, компоновки, послідовності викладу матеріалу, доступності обраної методики для навчання та відповідності змісту підручника бажаному результату навчання.

Розглядаючи зміст підручника [2] слід зазначити, що виданий у 1991 році, проте ще затверджений Державним комітетом СРСР по народній освіті. На початку вагомих історичних змін в контексті утворення нових незалежних держав після розпаду СРСР, обраний підручник чітко демонструє історичний перебіг змін в підручникотворенні з географії 7-го класу порівняно з сучасним вітчизняним.

Зміст підручника складається із п'яти основних розділів. В першому та другому розділі детально розглядаються географічні оболонки та природні комплекси Землі, а саме: літосфера і рельєф, атмосфера і клімат, гідросфера Землі, природні комплекси суші і океанів, рівнинних і гірських територій. Третій розділ наводить інформацію про населення і країни світу. Четвертий розділ присвячений розгляду природи кожного материка та океану, а п'ятий розділ містить навчальний матеріал щодо особливостей географічної оболонки.

Найбільший за обсягом та навчальним матеріалом в підручнику виступає четвертий розділ, який містить детальну інформацію про материки та океани Землі. Цікавою особливістю структури змісту досліджуваного підручника [2] є те, що в 4 розділі при вивченні кожного із материків, які відображені у змісті окремими підрозділами, наприклад Північної Америки, підрозділ в свою чергу розподіляється на 3 блоки: *природа* (фізико-географічне положення, дослідження материка, рельєф і корисні копалини, клімат, внутрішні води, природні зони), *населення* і короткий *опис окремих країн*. Кожен із блоків містить декілька параграфів в залежності від обсягу інформації по кожному із материків. Щодо подання навчального матеріалу по океанах – кожному з них в структурі 4 розділу також присвячено окремий підрозділ, який має назву відповідного океану (Тихий океан і Океанія, Індійський, Атлантичний, Північний Льодовитий океан). Після вивчення усіх материків та океанів Землі в структурі розділу 4 виокремлюється окремий підрозділ під назвою «Порівняння природних комплексів материків та океанів (узагальнення знань)» [2, с. 291], який

включає в себе два параграфи: «Схожість і відмінності в розміщенні природних комплексів на материках і в океанах» та «Природні багатства материків та океанів. Освоєння Світового океану в майбутньому» [2, с. 292-293].

Розділ 5 в підручнику [2] носить назву «Географічна оболонка», в якому подається інформація про сутність географічної оболонки Землі, її структуру, властивості та закономірності. Розділ поділено на два структурні блоки «Властивості географічної оболонки і її будова», другий – «Взаємодія природи і людини» по 4 і 2 параграфи відповідно [2, с. 296, 308].

Також змістова структура підручника [2] включає в себе структурні елементи під назвою: «Як працювати з підручником?», «Вступ» (тут подано інформацію про те, що вивчається в шкільному курсі географії материків та океанів і наведено карти материків і океанів) та «Список термінів і понять». Також характерним в змістовій структурі підручника є відсутність практичних робіт.

Зміст підручника В.Ю. Пестушко, Г.Ш. Уварова [8] складається із 4 розділів, вступу та додатків. Розділ 1 (5 тем, які розкривають загальні закономірності природи Землі) суттєвих змін в порівнянні з попереднім проаналізованим підручником не приніс. Проте, у порівнянні із змістом підручника В. А. Коринської [2], в якому вивчення природних комплексів виділено в окремому розділі під назвою «Різноманіття природи материків і океанів», в досліджуваному підручнику [8] даний матеріал залишається поза розглядом. Єдине що зберігається з розділу 2 це висвітлення питання природної зональності. Розділ 2 приділений вивченню 4-ох океанів, кожному з яких відповідає відповідна тема в розділі. Кожна тема поділена на два параграфи: «Географічне положення океану. Рельєф дна», «Клімат. Органічний світ і природні ресурси». Розділ 3 носить назву «Материки», адже тут розглянуто 6 материків, кожному з них відповідає окрема тема, параграфи якої надають інформацію про фізико-географічні особливості кожного із материків, населення та політичну карту. Деякі незначні зміни в назвах параграфів та в їхньому наповненні в порівнянні з змістом попереднього підручника [2] все ж прослідковуються. От наприклад, в темі «Африка» з попередніх 15 параграфів в змісті підручника [2] та в змісті досліджуваного підручника [8] кількість параграфів в зазначеній темі зменшилась до 9, і в темі «Євразія» – 14 параграфів, на відміну від змісту підручника [2], де в цій же темі містяться 23 параграфи. Звичайно, що деякі із назв параграфів вкладає в них інформація припинила своє існування у зв'язку з історичними обставинами, наприклад § 77 в змісті підручника [2] під назвою «СРСР – найбільша країна світу», § 79 «Країни Європи. Польща, Чехословаччина, Німечка Демократична Республіка, Венгрія, Югославія» [2, с. 265, 266, 269].

Таким чином, відбулось скорочення обсягу навчального матеріалу шляхом систематизації та виділення основного навчального змісту в новостворені параграфи, а також зміною діючих на той час

навчальних програм. Проте, негативним явищем в структурі змісту підручника [8] стало виключення інформації щодо порівняльної характеристики природних комплексів материків та океанів.

Розділ 4 під назвою «Земля – наш спільний дім» систематизує навчальний матеріал про взаємодію людини і природи, глобальні проблеми материків і океанів та шляхи їхнього подолання. Порівнюючи даний розділ в досліджуваному підручнику [8] із розділом «Географічна оболонка» в змісті підручника В. А. Коринської [2], у якому до речі також розглядається проблема взаємодії людини і природи – чітко прослідковується відсутність інформації про властивості, закономірності та будову географічної оболонки і становлять цілий підрозділ, структурний блок в розділі, натомість в змісті підручника [8] зазначений перелік тем в жодному із розділ не представлений до розгляду.

Аналіз структури змісту підручника Т. Г. Гільберга [3] показав практично повний збіг із попереднім змістом підручника В.Ю. Пестушко, Г. Ш. Уварова [8] за винятком декількох особливостей. Зокрема, у вступі замість методів географічних досліджень наводяться джерела географічних досліджень. У змісті підручника Т. Г. Гільберга взагалі зникає така тема як «Біосфера. Ґрунти», яка при цьому, в змісті підручника В. А. Коринської також була відсутня, але в самому змісті підручника [8] була виділена окремою темою в структурі розділу 1 «Загальні закономірності природи Землі» [8, с. 12]. Позитивною рисою є виділення в темі «Географічна оболонка – найбільший природний комплекс Землі» параграфу під назвою «Властивості та закономірності розвитку географічної оболонки» [3, с.72], який відсутній у інших підручниках [2; 8]. У змістовій структурі підручника Т. Г. Гільберга [3] дана проблема є вирішеною. Розділ 2 містить приблизно тотожну за змістовим наповненням інформацію, а саме – розгляд особливостей природи 4-ох океанів Землі. Однак, якщо зазвичай Океанію подавали разом із Тихим океаном [2; 8], то в змісті аналізованого нами підручника [3], в розділі 2 «Особливості природи океанів» Тихий океан і Океанія є розділеними і подаються окремими параграфами. Розділ 3 «Особливості природи материків» за своїм наповненням відображає навчальний матеріал, який характеризує природу та населення кожного материка. Характерними особливостями побудови даного розділу, у порівнянні з аналогічним в інших підручниках [8], є поєднання декількох тем в одну, про що свідчить зменшення кількості параграфів. Якщо в темі «Євразія» в змісті підручника В.Ю. Пестушко, Г. Ш. Уварова [8] виділяється 14 параграфів – то в структурі змісту підручника Т. Г. Гільберга [3] – 11. В темах «Південна Америка» та «Північна Америка» у змісті першого [8] – 6 і 7 параграфів відповідно, а в змісті другого [3], в аналогічних темах по 5 параграфів, а от розділ 4 є абсолютно тотожним. Змістове навантаження також не понесло зовсім ніяких змін.

Розглядаючи зміст підручника В.М. Бойко [1], прослідковуються зміни в змістовому компоненті в

порівнянні з усіма вище проаналізованими підручниками [2; 3; 8]. У структуру вступу підручника окрім загальноприйнятої інформації про те, що вивчає шкільний курс географія материків і океанів вводяться такі теми як: годинні пояси, будова земної кори і рельєф, кліматичні пояси та області, природні зони. Перераховані теми в змісті попередніх досліджуваних підручників становили окремий розділ. Це призвело до суттєвого скорочення навчального матеріалу, який має слугувати основою для вже наступного детального вивчення особливостей природи Землі на прикладі конкретних материків та океанів. Таким чином, було опущено розгляд не тільки окремих питань, а цілих структурних блоків в географічній науці, таких як: походження материків і океанів, сонячна радіація та температура повітря, циркуляція атмосфери, повітряні маси, вітри, води світового океану і суходолу, географічна оболонка, природні комплекси та ін.

Розділ 1 в змісті підручника отримує назву «Океанія», що включає 4 теми, відповідно по кожному океану Земної кулі, Океанія знову вивчається разом із Тихим океаном. Навчальний матеріал Розділу 2 висвітлює особливості природи та населення кожного із материків. Структура розділу становить 6 тем, кожній із яких відповідає окремий материк, характеризує його за типовим планом, а кожний пункт якого відповідає окремому параграфу: географічне положення та дослідження, геологічна будова та рельєф, клімат, води суходолу, природні зони, населення і політична карта, країни. Розділ 3 вже традиційно носить назву «Земля – наш спільний дім» та поділяється на 2 теми: «Взаємодія людини і природи» та «Екологічні проблеми материків і океанів» [1, с. 274, 278]. Абсолютно новим в змісті даного підручника [1] в порівнянні із усіма попередніми [2, 8, 3] є введення в структуру розділу «Земля – наш спільний дім» параграфу «Природні ресурси і природокористування» [1, с. 274]. Всі розділи підручника [1] підсумовуються тематичним контролем знань, який містить перелік питань згрупованих по рівнях для перевірки та систематизації отриманих знань впродовж вивчення певної теми. Зміст підручника [1] завершується предметним покажчиком.

Переходячи до аналізу змісту підручника Т. Г. Гільберга [4] варто зазначити, що його розроблено у відповідності до нової програми з географії для 7-х класів загальноосвітніх навчальних закладів. Так, вступ підручника розкриває сутність шкільного курсу географії материків і океанів, який вивчається в 7-х класах. Розділ 1 «Загальні закономірності Землі» хоч і носить назву аналогічну розділу 1 у вище проаналізованих підручниках [2; 3; 8], проте за змістовим наповненням містить абсолютно новий навчальний матеріал, який жодного разу не фігурував у змісті досліджуваних нами підручників [1; 2; 3; 8]. До нововведених тем в розділі 1 підручника відносяться наступні: форма Землі, рух Землі, материки й океани – великі природні комплекси географічної оболонки [4, с. 8-10].

Розділ 2 під назвою «Материки» включає 6 тем відповідно назві кожного материка. Даний розділ у

порівнянні із змістом інших підручників [1; 2; 3; 8] має декілька нововведень. Отож, на початку розділу «Материка», перед розглядом 1-ої теми «Африка», наводяться декілька параграфів для загального ознайомлення з особливостями природи материків, серед яких: «Головні особливості природи материків», «Клімат і кліматотвірні чинники», «Ландшафти материків. Закономірності їх поширення на рівнинах і горах» [4, с. 19-29]. Серед «нових параграфів» «Використання водних ресурсів», «Особливості ґрунтово-рослинного покриву», «Екологічні проблеми, зміни природи материка людиною», «Природоохоронні території» [4].

Розділ 3 «Океани», аналогічно попередньому, перед початком детальної характеристики кожного із океанів, включає декілька параграфів для загального ознайомлення учнів із особливостями природи Світового океану. До таких параграфів відносяться наступні: «Рельєф дна та властивості водних мас Світового океану», «Течії у Світовому океані», «Океан і людина» [4]. В змісті підручника розділ 4 «Природа материків та океанів і людина» виступає абсолютно новим по назві і змістовому наповненню, беручи до уваги попередні проаналізовані підручники [1; 2; 3; 8] та їхні хронологічні трансформації. Даний розділ включає в свою структуру вивчення наступних тем: «Природні ресурси материків та океанів», «Наслідки природокористування, екологічні проблеми материків та океанів» [4]. Прослідковується певна паралель даного розділу із змістом підручника В. А. Коринської [2], в якому після вивчення розділів про особливості природи на окремих материках та океанах подаються декілька узагальнюючих параграфів уже пройденого навчального матеріалу. Але в змісті досліджуваного підручника, у зв'язку із реформуванням шкільної географічної освіти, постановки особливої актуальності питань щодо формування компетентностей в процесі навчання географії, зокрема останнім часом широко ведуться дискусії щодо важливого значення екологічної компетенції учнів в рамках шкільної географічної освіти, з'являються такі теми як: «Наслідки природокористування» та «Екологічні проблеми материків та океанів» [4].

Новинкою в змісті аналізованого підручника постає те, що в змістову структуру включені практичні роботи, при чому в кількості від 1 до 4-ох в межах кожного розділу. Також своєрідним нововведенням в змісті є пункт «Дослідження» після вивчення певного параграфу або після проведення практичної роботи. Дані дослідження дають змогу учням закріпити та застосувати отримані знання після вивчення певних тем на практиці, тобто шляхом самостійного виконання або під час уроку. Для прикладу, після вивчення параграфу 36 «Зміни природи материка людиною» [4, с. 149] наводиться приклад вищеописаного дослідження: учням пропонується розробити та обґрунтувати маршрут, що проходить через об'єкти Північної Америки, занесених до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Завершується зміст підручника [4] поданням короткого словника географічних термінів і понять та додатками.

Отже, проведений нами аналіз змісту обраних підручників з географії для 7-го класу [1; 2; 3; 4; 8],

в хронологічному порядку згідно року видання підручників, надав можливість прослідкувати та охарактеризувати наявні трансформаційні зміни у підручникотворенні з географії для 7-го класу в ЗСО України протягом 1991-2015 років. Основною рисою у формуванні їх змісту є тенденція до зменшення змістового наповнення підручників з різними темами або їх укрупнення, зменшення кількості навчального матеріалу шляхом об'єднання декількох тем в одну. Це звичайно хороша ідея, адже зайве навантаження навчальним матеріалом учнів 7-их класів, враховуючи їхні психолого-фізіологічні особливості, не призводить до покращення засвоєння ними отриманих знань. Проте негативним явищем є те, що позбавлення змісту основоположних тем в контексті подальшого детального вивчення кожного із материків та океанів, призводить до непослідовного та розпорошеного подання навчального матеріалу, а відтак позначається на якості отриманні та засвоєнні географічних знань, зокрема учнями 7-их класів.

Таким чином, даний аналіз проведений з метою покращення стану організації процесу навчання шляхом підвищення якості складових навчально-методичного комплексу по курсу «Географія материків і океанів». Адже навчально-методичні комплекси вчителя і учня, об'єднані вивченням шкільного курсу географії материків і океанів, в своєму переліку неодмінно мають підручник, який постає одним із найважливіших засобів навчання і не менш важливим джерелом знань. Будучи джерелом знань і засобом навчання підручник з географії концентрує важливу дидактичну функцію методичного керівництва задля навчальної діяльності в умовах класної і позакласної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бойко В.М., Міхелі С.В. Географія материків і океанів: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ: Зодіак-ЕКО, 2007. 288 с.: іл., карти.
2. География материков и океанов [Текст]: учеб. для 7 кл. сред. шк. В. А. Коринская, В. А. Щенев, И. В. Душина. 2-е изд. Москва: Просвещение, 1991. 320 с. ил.
3. Географія материків і океанів [Текст]: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. шк. С. Г. Кобернік, О. Я. Скуратович. Київ: Навч. кн., 2005. 319 с.
4. Гільберг Т. Г. Паламарчук Л. Б. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Грамота, 2015. 264 с. : іл.
5. Кобернік С. Г. Сучасний підручник з географії та проблема його вдосконалення. Географія та основи економіки в школі. 2003. №5. С. 11-14.
6. Корнєєв В. П. Становлення і розвиток підручників географії. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. Вип. 4. Київ: Педагогічна думка, 2004. С. 166-172.
7. Назаренко Т.Г. Методичні особливості роботи вчителя географії з підручником. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 10 (Ч. 1). С. 94-100.
8. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія материків і океанів. 7 клас. Підруч. для 7 кл. серед. шк. Київ: Абрис, 2003. 382 с.